ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 26ης Νοεμβρίου 1998 *

Στην υπόθεση C-1/97,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Mehmet Birden

και

Stadtgemeinde Bremen,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, για την προώθηση της συνδέσεως, η οποία θεσπίστηκε από το Συμβούλιο Συνδέσεως που συστάθηκε με τη Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. J. G. Kapteyn, πρόεδρο τμήματος, G. F. Mancini, J. L. Murray, H. Ragnemalm και R. Schintgen (εισηγητή), δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

γενικός εισαγγελέας: N. Fennelly
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Birden, εκπροσωπούμενος από τον J. Kempas, δικηγόρο Βρέμης,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπουμένη από τους E. Röder και B. Kloke, αντιστοίχως, Ministerialrat και Oberregierungsrat στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας,

— η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπουμένη από τις Α. Σαμώνη-Ράντου και Λ. Πνευματικού, αντιστοίχως, βοηθό ειδική νομική σύμβουλο και ειδική επιστημονική συνεργάτιδα στην ειδική νομική υπηρεσία Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων του Υπουργείου Εξωτερικών,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπουμένη από την K. Rispal-Bellanger και τον C. Chavance, αντιστοίχως, υποδιευθύντρια και γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένη από τον P. J. Kuijper, νομικό σύμβουλο, επικουρούμενο από τον P. Gilsdorf, δικηγόρο Αμβούργου και Βρυξελλών,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του Birden, εκπροσωπουμένου από τον J. Kempas, της Γερμανικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από τον

C.-D. Quassowski, Regierungsdirektor στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας, της Ελληνικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από τις Α. Σαμώνη-Ράντου και Λ. Πνευματικού, καθώς και της Επιτροπής, εκπροσωπουμένης από τον P. Gilsdorf, κατά τη συνεδρίαση της 2ας Απριλίου 1998,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 28ης Μαΐου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 9ης Δεκεμβρίου 1996, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 6 Ιανουαρίου 1997, το Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, για την προώθηση της συνδέσεως (στο εξής: απόφαση 1/80). Το Συμβούλιο Συνδέσεως συστάθηκε με τη Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, η οποία υπογράφηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 1963 στην Άγκυρα από τη Δημοκρατία της Τουρκίας, αφενός, και από τα κράτη μέλη της ΕΟΚ και την Κοινότητα, αφετέρου, και η οποία συνάφθηκε, εγκρίθηκε και έγινε δεκτή εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 64/732/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 23ης Δεκεμβρίου 1963 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/001, σ. 48).

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Birden, Τούρκου υπηκόου, και της Stadtgemeinde Bremen σχετικά με την άρνηση παρατάσεως της ισχύος της άδειας διαμονής του ενδιαφερομένου στη Γερμανία.

Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως της κύριας δίκης και το νομικό πλαίσιο

3 Από τον φάκελο της υποθέσεως της κύριας δίκης προκύπτει ότι ο Birden έλαβε άδεια εισόδου στη Γερμανία το 1990, όπου νυμφεύθηκε Γερμανίδα υπήκοο το 1992.

4 Λόγω του γάμου αυτού, έλαβε από το κράτος αυτό άδεια διαμονής ισχύουσα έως τον Ιούνιο 1995 καθώς και άδεια εργασίας η οποία δεν είχε κανένα χρονικό περιορισμό και κανέναν άλλον όρο.

5 Επειδή, εντούτοις, ο Birden δεν βρήκε εργασία στη Γερμανία, έτυχε αρχικώς της κοινωνικής πρόνοιας δυνάμει του Bundessozialhilfegesetz (ομοσπονδιακού νόμου περί της κοινωνικής πρόνοιας, στο εξής: BSHG).

6 Το άρθρο 1 του BSHG ορίζει:

«1) Η κοινωνική πρόνοια περιλαμβάνει τη χορήγηση βιοποριστικών μέσων και την ενίσχυση που παρέχεται στα άτομα που βρίσκονται σε ειδικές καταστάσεις.

2) Ο σκοπός της κοινωνικής πρόνοιας έγκειται στο να καταστεί δυνατό στον δικαιούχο της να διάγει βίο συνάδοντα προς την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Υπό την έννοια αυτή, η ενίσχυση πρέπει, καθόσον αυτό είναι δυνατό, να τον καθιστά ικανό να ζει χωρίς αυτήν· συναφώς, ο δικαιούχος της ενισχύσεως πρέπει να συνεργάζεται καθόσον το επιτρέπουν τα δικά του μέσα.»

7 Κατά το άρθρο 19 του BSHG,

«1) Για τους χρήζοντες βοηθείας, ιδίως για νέους ανθρώπους, οι οποίοι δεν μπορούν να βρουν εργασία, πρέπει να δημιουργούνται ευκαιρίες εργασίας. Ορισμένες δαπάνες μπορούν επίσης να αναλαμβάνονται για τη δημιουργία και διατήρηση ευκαιριών εργασίας. Οι ευκαιρίες εργασίας πρέπει κατά κανόνα να είναι προσωρινής διάρκειας και κατάλληλες για καλύτερη ένταξη του χρήζοντος βοηθείας στον επαγγελματικό βίο.

2) Σε περίπτωση που δημιουργείται για τον χρήζοντα βοηθείας ευκαιρία για κοινωφελή και παρακολουθηματικού χαρακτήρα εργασία, μπορεί να του χορηγείται είτε η συνήθης αμοιβή εργασίας είτε ενίσχυση για τη διατροφή του και επιπλέον μια εύλογη αποζημίωση για πρόσθετες δαπάνες· παρακολουθηματικού χαρακτήρα εργασία θεωρείται μόνον η εργασία η οποία διαφορετικά δεν θα εδημιουργείτο ή θα εδημιουργείτο σε μικρότερο βαθμό ή κατ' άλλον χρόνο. Σε ειδικές περιπτώσεις μπορεί να μη ληφθεί υπόψη η σχετική με τον παρακολουθηματικό χαρακτήρα της εργασίας προϋπόθεση αν με τον τρόπο αυτό ευνοείται η ένταξη στον επαγγελματικό βίο του δικαιούχου της παροχής ή αν αυτό επιβάλλεται από την ειδική προσωπική ή οικογενειακή κατάσταση του τελευταίου.

3) Σε περίπτωση χορηγήσεως βιοποριστικών μέσων κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 2, δεν δημιουργείται σχέση εργασίας κατά την έννοια του εργατικού δικαίου ούτε σχέση απασχολήσεως υπό την έννοια της νόμιμης ασφαλίσεως ασθενείας και συντάξεως. Εντούτοις, οι διατάξεις περί προστασίας της εργασίας έχουν εφαρμογή.

(...)»

8 Στις 3 Ιανουαρίου 1994, ο Birden υπέγραψε σύμβαση εργασίας, ως ειδικευμένος τεχνίτης, με το Kulturzentrum Lagerhaus Bremen-Ostertor eV (πολιτιστικό κέντρο Lagerhaus Bremen-Ostertor) για τη χρονική περίοδο από 1 Ιανουαρίου 1994 έως 31 Δεκεμβρίου 1994. Οι καθαρές μηνιαίες αποδοχές του ήταν 2 155,70 γερμανικά μάρκα, κατόπιν παρακρατήσεως του φόρου εισοδήματος, του επιδόματος αλληλεγγύης καθώς και των εισφορών ασφαλίσεως ασθενείας, αναπηρίας, συντάξεως και ανεργίας, η δε εβδομιαδιαία διάρκεια εργασίας ανερχόταν σε 38,5 ώρες.

9 Στη συνέχεια, αυτή η σχέση εργασίας παρατάθηκε υπό τους ιδίους όρους έως τις 31 Δεκεμβρίου 1995.

10 Κατά τη διάρκεια των συμβάσεων αυτών, ο Birden δεν έλαβε καμία κοινωνική ενίσχυση υπό τη μορφή χορηγήσεως βιοποριστικών μέσων.

11 Αυτές οι συμβάσεις εργασίας χρηματοδοτήθηκαν κατά 100 % από τη Werkstatt Bremen, υπηρεσία υπό τον Senator für Gesundheit, Jugend und Soziales (μέλος του επιφορτισμένου με την υγεία, τη νεολαία και τις κοινωνικές υποθέσεις συλλογικού εκτελεστικού οργάνου) der Freien Hansestadt Bremen, στο πλαίσιο προγράμματος που θέσπισε η κυβέρνηση της πόλεως αυτής αποβλέπουσα, σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 2, του BSHG, να προτείνει προσωρινώς στους δικαιούχους της κοινωνικής πρόνοιας αμειβομένη απασχόληση, για να καταστεί δυνατή η είσοδος ή η επιστροφή στη γενική αγορά εργασίας, ειδικά, σε ανέργους που δεν μπορούν να προβάλλουν δικαίωμα επιδομάτων ανεργίας. Οι μετέχοντες στο εν λόγω πρόγραμμα μπορούν με τον τρόπο αυτό να λαμβάνουν, χάρη στη δραστηριότητα αυτή, διαρκείας ενός έως δύο ετών, η οποία υπόκειται σε υποχρεωτικές εισφορές κοινωνικής ασφαλίσεως, παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως ή, ενδεχομένως, να ευεργετούνται από μέτρο για τη δημιουργία απασχολήσεως.

12 Στις 10 Ιουνίου 1995, ο γάμος του Birden λύθηκε.

13 Οι αρμόδιες αρχές αρνήθηκαν τότε, στις 15 Αυγούστου 1995, να παρατείνουν την ισχύ της άδειας διαμονής του στη Γερμανία για τον λόγο ότι, αφενός, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, μια τέτοια παράταση δεν ήταν πλέον δυνατή μετά το διαζύγιο του ενδιαφερομένου και, αφετέρου, αυτός δεν ανήκε στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους, υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, επειδή οι συναφθείσες βάσει του BSHG συμβάσεις εργασίας ήταν προσωρινής μόνον ισχύος, απέβλεπαν μόνο να παράσχουν σε περιορισμένη ομάδα προσώπων, εν προκειμένω στους δικαιούχους της κοινωνικής πρόνοιας, τη δυνατότητα εντάξεως στον επαγγελματικό βίο, χρηματοδοτούνταν από το Δημόσιο και αφορούσαν κοινωφελείς εργασίες προς όφελος δημοσίου εργοδότη μη ανταγωνιζομένου επιχειρήσεις στη γενική αγορά εργασίας.

14 Εκτιμώντας ότι είχε δικαίωμα παρατάσεως της ισχύος της αδείας διαμονής του κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6, παράγραφος 1, πρώτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80 λόγω της ασκήσεως μισθωτής εργασίας πέραν του έτους στον ίδιο εργοδότη, ο Birden έφερε τη διαφορά ενώπιον του Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen. Ο ενδιαφερόμενος διευκρίνισε συναφώς ότι μια νέα σχέση εργασίας, συναφθείσα με το ίδιο Kulturzentrum Lagerhaus Bremen-Ostertor eV, για διάρκεια αορίστου χρόνου από 1ης Ιανουαρίου 1996, και αφορώσα απασχόληση θυρωρού, δεν μπόρεσε να λειτουργήσει για τον μόνο λόγο ότι δεν μπορούσε να εμφανίσει στον εργοδότη του ισχύουσα άδεια διαμονής.

15 Το εθνικό δικαστήριο διαπίστωσε ότι η ληφθείσα απόφαση ήταν σύμφωνη προς το γερμανικό δίκαιο. Πάντως, διερωτήθηκε αν από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 θα μπορούσε να υπάρξει μια ευνοϊκότερη για τον Birden λύση.

16 Η διάταξη αυτή, η οποία ανήκει στο κεφάλαιο ΙΙ (Κοινωνικές διατάξεις), τμήμα 1 (Ζητήματα αφορώντα την απασχόληση και την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων), της αποφάσεως 1/80, έχει ως εξής:

«Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 7, περί ελεύθερης προσβάσεως στην απασχόληση των μελών της οικογενείας του, Τούρκος εργαζόμενος που απασχολείται νομίμως στην αγορά εργασίας κράτους μέλους:

— έχει, εντός του κράτους αυτού, μετά από ένα έτος νόμιμης εργασίας, δικαίωμα ανανεώσεως της αδείας εργασίας στον ίδιο εργοδότη, εφόσον ήδη εργάζεται·

— έχει, εντός του κράτους αυτού, μετά από τρία έτη νόμιμης απασχολήσεως και υπό την επιφύλαξη της προτεραιότητας που πρέπει να παρέχεται στους εργαζομένους των κρατών μελών της Κοινότητας, το δικαίωμα να ανταποκρίνεται σε πρόταση απασχολήσεως, στον ίδιο επαγγελματικό κλάδο και σε εργοδότη της επιλογής του, νομίμως διατυπούμενη και καταχωρούμενη στις υπηρεσίες απασχολήσεως του εν λόγω κράτους μέλους·

— έχει, εντός του κράτους αυτού, μετά από τέσσερα έτη νόμιμης απασχολήσεως, ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε μισθωτή δραστηριότητα της επιλογής του.»

17 Ενώ τόνισε ότι, κατά τον χρόνο της λήξεως της ισχύος της αδείας διαμονής του, ο Birden ήταν νόμιμος εργαζόμενος, κάτοχος έγκυρης αδείας εργασίας, ο οποίος είχε ασκήσει μισθωτή δραστηριότητα για περισσότερο από ένα χρόνο στον ίδιο εργοδότη και ο οποίος είχε απασχόληση, το Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen είχε εντούτοις αμφιβολίες κατά πόσον ο ενδιαφερόμενος ανήκε στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους, υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, επειδή η δραστηριότητα που είχε ασκήσει κατά τη διάρκεια των ετών 1994 και 1995 είχε ενθαρρυνθεί από το Δημόσιο στο πλαίσιο του άρθρου 19, παράγραφος 2, του BSHG.

Το προδικαστικό ερώτημα

18 Εκτιμώντας ότι η λύση της διαφοράς απαιτεί, επομένως, ερμηνεία αυτής της διατάξεως της αποφάσεως 1/80, το Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen ανέστειλε τη διαδικασία για να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Ανήκει Τούρκος εργαζόμενος στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας, περί προωθήσεως της συνδέσεως, όταν αυτός ασκεί δραστηριότητα ιδιαίτερα υποστηριζομένη από το εν λόγω κράτος μέλος με δημόσιους πόρους, υποκειμένη στις εισφορές της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφαλίσεως, κατάλληλη για να εξασφαλίσει την είσοδό του ή την επιστροφή του στον επαγγελματικό βίο, και στην οποία, λόγω του σκοπού προωθήσεως σε εθνικό επίπεδο, έχει πρόσβαση μόνο περιορισμένη ομάδα προσώπων [άρθρο 19, παράγραφος 2, του Bundessozialhilfegesetz (ομοσπονδιακού νόμου περί κοινωνικής πρόνοιας)];»

19 Εκ προοιμίου, πρέπει να υπογραμμιστεί, πρώτον, ότι, από της εκδόσεως της αποφάσεως της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, C-192/89, Sevince (Συλλογή 1990, σ. I-3461, σκέψη 26), το Δικαστήριο δέχεται παγίως ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 έχει άμεσο αποτέλεσμα εντός των κρατών μελών, οπότε οι Τούρκοι υπήκοοι που πληρούν τις προϋποθέσεις του μπορούν να επικαλούνται ευθέως τα δικαιώματα που τους παρέχουν οι τρεις περιπτώσεις της διατάξεως αυτής, σταδιακά, ανάλογα με τη διάρκεια ασκήσεως μισθωτής απασχολήσεως στο κράτος μέλος υποδοχής (βλ., τελευταία, τις αποφάσεις της 30ής Σεπτεμβρίου 1997, C-36/96, Günaydin, Συλλογή 1997, σ. I-5143, σκέψη 24, και C-98/96, Ertanir, Συλλογή 1997, σ. I-5179, σκέψη 24).

20 Δεύτερον, πρέπει να υπομνησθεί επίσης η πάγια νομολογία κατά την οποία τα δικαιώματα, τα οποία η εν λόγω διάταξη παρέχει στον Τούρκο εργαζόμενο όσον αφορά την απασχόληση, σημαίνουν κατ' ανάγκη την ύπαρξη δικαιώματος διαμονής στην ημεδαπή του ενδιαφερομένου, άλλως το δικαίωμα προσβάσεως στην αγορά εργασίας και ασκήσεως κάποιου επαγγέλματος θα εστερείτο κάθε αποτελέσματος (βλ., τελευταία, τις προαναφερθείσες αποφάσεις Günaydin, σκέψη 26, και Ertanir, σκέψη 26).

21 Τρίτον, πρέπει να τονισθεί ότι, όπως προκύπτει από το γράμμα του, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 προϋποθέτει ότι ο ενδιαφερόμενος είναι Τούρκος εργαζόμενος επί του εδάφους κράτους μέλους, ότι ανήκει στη νόμιμη αγορά απασχολήσεως του κράτους μέλους υποδοχής και ότι εργάστηκε νομίμως για ορισμένο χρονικό διάστημα.

22 Για να δοθεί λυσιτελής απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, καθιστώσα δυνατή την εκτίμηση της λυσιτέλειας των επιχειρημάτων που προέβαλε η καθής της κύριας δίκης για να αρνηθεί στον Birden το ευεργέτημα των δικαιωμάτων που παρέχει η απόφαση 1/80, πρέπει να εξετασθούν διαδοχικώς οι τρεις αυτές έννοιες.

Επί της εννοίας του εργαζομένου

23 Ως προς την πρώτη από τις έννοιες αυτές, έχει σημασία να υπομνησθεί παραχρήμα ότι, κατά πάγια νομολογία, από το γράμμα του άρθρου 12 της Συμφωνίας Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας και του άρθρου 36 του προσθέτου πρωτοκόλλου, υπογραφέντος στις 23 Νοεμβρίου 1970, αποτελούντος παράρτημα της συμφωνίας αυτής και συναφθέντος με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2760/72 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1972 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/002, σ. 149), καθώς και από τον σκοπό της αποφάσεως 1/80 προκύπτει ότι οι αρχές που γίνονται δεκτές στο πλαίσιο των άρθρων 48, 49 και 50 της Συνθήκης ΕΚ πρέπει να εφαρμόζονται, στο μέτρο του δυνατού, στους Τούρκους υπηκόους που απολαύουν των δικαιωμάτων τα οποία αναγνωρίζει η απόφαση 1/80 (βλ., υπό την έννοια αυτή, τις αποφάσεις της 6ης Ιουνίου 1995, C-434/93, Bozkurt, Συλλογή 1995, σ. I-1475, σκέψεις 14, 19 και 20· της 23ης Ιανουαρίου 1997, C-171/95, Tetik, Συλλογή 1997, σ. I-329, σκέψεις 20 και 28, καθώς και τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Günaydin, σκέψη 21, και Ertanir, σκέψη 21).

24 Συνεπώς, πρέπει να γίνει αναφορά στην ερμηνεία της εννοίας του εργαζομένου στο κοινοτικό δίκαιο για τις ανάγκες του καθορισμού του περιεχομένου της ιδίας εννοίας που χρησιμοποιεί το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80.

25 Συναφώς, η νομολογία δέχεται παγίως ότι η έννοια του εργαζομένου έχει κοινοτικό περιεχόμενο και δεν πρέπει να ερμηνευθεί στενώς. Η έννοια αυτή πρέπει να ερμηνευθεί σύμφωνα με τα αντικειμενικά κριτήρια που χαρακτηρίζουν τη σχέση εργασίας ανάλογα με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ενδιαφερομένων προσώπων. Ως εργαζόμενος πρέπει να θεωρείται οποιοσδήποτε ασκεί πραγματικές και γνήσιες δραστηριότητες, ενώ αποκλείονται οι δραστηριότητες που είναι τόσο περιορισμένες, ώστε εμφανίζονται ως καθαρά περιθωριακές και παρακολουθηματικού χαρακτήρα. Το κύριο χαρακτηριστικό της σχέσεως εργασίας είναι το γεγονός ότι ένα πρόσωπο παρέχει, κατά τη διάρκεια ορισμένου χρόνου, προς έτερο και υπό τη διεύθυνση αυτού του τελευταίου υπηρεσίες έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή. Αντιθέτως, η φύση της δημιουργηθείσας νομικής σχέσεως που συνδέει τον εργαζόμενο με τον εργοδότη δεν είναι αποφασιστική για τον καθορισμό της ιδιότητας του εργαζομένου υπό την έννοια του κοινοτικού δικαίου (βλ., ως προς το άρθρο 48 της Συνθήκης, ιδίως, τις αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 1986, 66/85, Lawrie-Blum, Συλλογή 1986, σ. 2121, σκέψεις 16 και 17· της 21ης Ιουνίου 1988, 197/86, Brown, Συλλογή 1988, σ. 3205, σκέψη 21, και της 26ης Φεβρουαρίου 1992, C-357/89, Raulin, Συλλογή 1992,

σ. I-1027, σκέψη 10, καθώς και, ως προς το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Günaydin, σκέψη 31, και Ertanir, σκέψη 43).

26 Επομένως, ένας Τούρκος υπήκοος, όπως ο Birden, ο οποίος απασχολείται βάσει κανονιστικής ρυθμίσεως του είδους του BSHG, παρέχει, στο πλαίσιο σχέσεως εξαρτήσεως, υπηρεσίες προς τον εργοδότη του έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή, οπότε πληροί τα ουσιώδη κριτήρια της σχέσεως εργασίας.

27 Λαμβανομένης υπόψη της εβδομαδιαίας διάρκειας εργασίας των 38,5 ωρών και των καθαρών μηνιαίων αποδοχών των 2 155,70 DM, που συμφωνούν εξάλλου προς τη συλλογική σύμβαση που εφαρμόζεται στους εργαζομένους του οικείου κράτους μέλους, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο ενδιαφερόμενος άσκησε μόνον καθαρά περιθωριακές και παρακολουθηματικού χαρακτήρα δραστηριότητες.

28 Η προεκτεθείσα ερμηνεία δεν αμφισβητείται από το ότι η αμοιβή του οικείου προσώπου χρηματοδοτείται από δημόσιους πόρους, εφόσον, κατ' αναλογία με τη σχετική προς το άρθρο 48 της Συνθήκης νομολογία, η προέλευση των πόρων για τη χρηματοδότηση της αμοιβής, όπως εξάλλου και η sui generis νομική φύση της σχέσεως εργασίας έναντι του εθνικού δικαίου ή η μεγαλύτερη ή μικρότερη παραγωγικότητα του ενδιαφερομένου, δεν μπορούν να έχουν οποιεσδήποτε συνέπειες όσον αφορά την αναγνώριση ή μη της ιδιότητας του εργαζομένου (βλ., για παράδειγμα, την απόφαση της 31ης Μαΐου 1989, 344/87, Bettray, Συλλογή 1989, σ. 1621, σκέψεις 15 και 16).

29 Αντίθετα προς τον ισχυρισμό της Γερμανικής Κυβερνήσεως, η διαπίστωση αυτή δεν επηρεάζεται ούτε από το γεγονός ότι, με την προπαρατεθείσα απόφαση Bettray, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν μπορούν να θεωρηθούν ως πραγματικές και γνήσιες οι δραστηριότητες που αποτελούν μόνο μέσο αγωγής αποκαταστάσεως ή επανεντάξεως των προσώπων που τις ασκούν και συνεπώς στα πρόσωπα αυτά δεν μπορεί να αναγνωρισθεί η ιδιότητα του εργαζομένου υπό την έννοια του κοινοτικού δικαίου (σκέψεις 17 έως 20).

30 Πράγματι, όπως υπογράμμισαν η Επιτροπή στις παρατηρήσεις της και ο γενικός εισαγγελέας στις παραγράφους 25 και 45 των προτάσεών του, η κατάσταση ενός προσώπου όπως είναι ο προσφεύγων της κύριας δίκης διαφέρει σαφώς από εκείνη για την οποία πρόκειται στην προπαρατεθείσα απόφαση Bettray. Προκύπτει, επομένως, από το σκεπτικό της αποφάσεως αυτής ότι, στην περίπτωση εκείνη, επρόκειτο για ένα πρόσωπο το οποίο, λόγω της τοξικομανίας του, είχε προσληφθεί βάσει εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως σκοπούσας στην παροχή εργασίας σε εκείνους οι οποίοι, για αόριστο χρόνο, δεν μπορούν, λόγω περιστάσεων οφειλομένων στην κατάστασή τους, να εργασθούν υπό κανονικές συνθήκες· επιπλέον, το εν λόγω πρόσωπο δεν είχε επιλεγεί με γνώμονα την ικανότητά του να ασκήσει ορισμένη δραστηριότητα, αλλά, αντίθετα, είχε ασκήσει δραστηριότητες επινοηθείσες σύμφωνα με τις φυσικές και διανοητικές ικανότητές του, στο πλαίσιο επιχειρήσεων ή ενώσεων εργασίας που ιδρύονται ειδικώς για την επίτευξη σκοπού κοινωνικού χαρακτήρα.

31 Υπό τις συνθήκες αυτές, το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε το Δικαστήριο στην υπόθεση Bettray, σύμφωνα με το οποίο πρόσωπο εργαζόμενο υπό καθεστώς όπως εκείνο για το οποίο επρόκειτο στην υπόθεση εκείνη δεν αποκτά εξ αυτού και μόνον την ιδιότητα του εργαζομένου και το γεγονός, επιπλέον, ότι αυτό δεν ακολουθεί τη γραμμή της νομολογίας σχετικά με την ερμηνεία της εννοίας αυτής στο κοινοτικό δίκαιο (βλ. σκέψη 25 της παρούσας αποφάσεως) εξηγείται μόνον από τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης περιπτώσεως και δεν μπορεί, επομένως, να εφαρμοσθεί σε μια κατάσταση όπως αυτή του προσφεύγοντος της κύριας δίκης που δεν εμφανίζει παρόμοια χαρακτηριστικά.

32 Επομένως, ένα πρόσωπο όπως ο Birden πρέπει να θεωρηθεί εργαζόμενος υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80.

Επί της εννοίας του ανήκοντος στη νόμιμη αγορά εργασίας

33 Για να κριθεί, στη συνέχεια, αν ένας τέτοιος εργαζόμενος, ο οποίος προσλήφθηκε και δεσμεύθηκε με σχέση εργασίας αφορώσας την άσκηση πραγματικής και γνήσιας οικονομικής δραστηριότητας, ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους, υπό την έννοια της ιδίας αυτής διατάξεως της αποφάσεως 1/80, πρέπει να εξεταστεί, σύμφωνα με πάγια νομολογία (προπαρατεθείσες

αποφάσεις Bozkurt, σκέψεις 22 και 23, Günaydin, σκέψη 29, και Ertanir, σκέψη 39), αν η έννομη εργασιακή σχέση του ενδιαφερομένου αναπτύσσει τα αποτελέσματά της στο έδαφος κράτους μέλους ή αν συνδέεται αρκετά στενά με το εν λόγω έδαφος, λαμβάνοντας κυρίως υπόψη τον τόπο προσλήψεως του Τούρκου υπηκόου, το έδαφος επί του οποίου ή από το οποίο ασκείται η μισθωτή δραστηριότητα, καθώς και την εθνική νομοθεσία που εφαρμόζεται στους τομείς του εργατικού δικαίου και του δικαίου της κοινωνικής ασφαλίσεως.

34 Σε μια τέτοια κατάσταση, όπως αυτή του προσφεύγοντος της κύριας δίκης, η προϋπόθεση αυτή πληρούται αναμφιβόλως, δεδομένου ότι ο ενδιαφερόμενος άσκησε μισθωτή δραστηριότητα επί του εδάφους του κράτους μέλους, του οποίου οι αρχές του είχαν προσφέρει απασχόληση διεπομένη από τις διατάξεις του κράτους αυτού, ιδίως στους τομείς του εργατικού δικαίου και της κοινωνικής ασφαλίσεως.

35 Η Γερμανική Κυβέρνηση πάντως αντέταξε ότι οι συμβάσεις εργασίας του Birden βάσει του άρθρου 19 του BSHG είχαν περιορισθεί στην προσωρινή άσκηση μισθωτής δραστηριότητας σε κατονομαζόμενο εργοδότη.

36 Εντούτοις, επιβάλλεται συναφώς η διαπίστωση ότι, από τον Ιανουάριο 1992, ο συγκεκριμένος Τούρκος εργαζόμενος ήταν κάτοχος αδείας εργασίας στη Γερμανία, η οποία δεν είχε ούτε χρονικό περιορισμό ούτε κανέναν άλλο όρο.

37 Εξάλλου, πρέπει να υπομνησθεί η νομολογία σύμφωνα με την οποία, ακόμη και αν, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του δικαίου, η απόφαση 1/80 ουδόλως θίγει την εξουσία των κρατών μελών να αρνούνται σε Τούρκο υπήκοο το δικαίωμα να εισέλθει στο έδαφός τους και να εργαστεί εκεί για πρώτη φορά ως μισθωτός, όπως δεν εμποδίζει, καταρχήν, και τον εκ μέρους των κρατών μελών καθορισμό των προϋποθέσεων απασχολήσεώς του μέχρις ότου παρέλθει το διάστημα ενός έτους που προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτη περίπτωση, της αποφάσεως αυτής, ωστόσο, το άρθρο 6, παράγραφος 1, δεν μπορεί να ερμηνευθεί έτσι ώστε να παρέχεται η δυνατότητα σε κράτος μέλος να τροποποιεί μονομερώς το περιεχόμενο του συστήματος της βαθμιαίας εντάξεως των Τούρκων υπηκόων στην αγορά εργασίας του κράτους μέλους υποδοχής, στερώντας τον

εργαζόμενο, στον οποίο έχει επιτραπεί η είσοδος στο έδαφός του και ο οποίος άσκησε εκεί πραγματική και ουσιαστική οικονομική δραστηριότητα αδιαλείπτως για διάστημα άνω του ενός έτους στην υπηρεσία του ίδιου εργοδότη, από δικαιώματα που του παρέχουν σταδιακά οι τρεις περιπτώσεις της διατάξεως αυτής, σε συνάρτηση με τη διάρκεια της μισθωτής δραστηριότητας. Μια τέτοια ερμηνεία θα είχε ως αποτέλεσμα να στερηθεί της ουσίας της η απόφαση 1/80 και να αναιρεθεί πλήρως η πρακτική αποτελεσματικότητά της (βλ., υπό την έννοια αυτή, την προπαρατεθείσα απόφαση Günaydin, σκέψεις 36 έως 38).

38 Έτσι, τα κράτη μέλη δεν έχουν την ευχέρεια να εξαρτούν από όρους ή να περιορίζουν την άσκηση συγκεκριμένων δικαιωμάτων τα οποία οι Τούρκοι υπήκοοι που πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις αντλούν από την απόφαση αυτή, αυτό δε πολλώ μάλλον που η γενική και ανεπιφύλακτη διατύπωση του άρθρου 6, παράγραφος 1, δεν προβλέπει τη δυνατότητα των κρατών μελών να περιορίζουν τα δικαιώματα τα οποία η διάταξη αυτή παρέχει απευθείας στους Τούρκους εργαζομένους (βλ., υπό την έννοια αυτή, την προπαρατεθείσα απόφαση Günaydin, σκέψεις 39 και 40).

39 Υπό τις συνθήκες αυτές, ο προσωρινός χαρακτήρας των συμβάσεων εργασίας που προτάθηκαν στον ενδιαφερόμενο από το Δημόσιο είναι εντελώς αλυσιτελής για τους σκοπούς της ερμηνείας του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, καθόσον η δραστηριότητα που άσκησε στο κράτος μέλος υποδοχής ανταποκρίνεται στις προβλεπόμενες από τη διάταξη αυτή προϋποθέσεις.

40 Η Γερμανική Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ακόμη ότι, ακόμη και αν ο Birden έλαβε συνήθη αμοιβή, υποκειμένη στον φόρο εισοδήματος και στην καταβολή υποχρεωτικών εισφορών κοινωνικής ασφαλίσεως, για την πραγματοποιηθείσα εργασία, χωρίς ταυτόχρονα να έχει τύχει του ευεργετήματος της κοινωνικής πρόνοιας, και αν, σύμφωνα με τον BSHG, βρέθηκε επομένως να συνδέεται με τον εργοδότη του με σχέση εργασίας υπό την έννοια του γερμανικού εργατικού δικαίου, εντούτοις, η επίδικη απασχόληση είχε κυρίως κοινωνικό χαρακτήρα. Πράγματι, η απασχόληση αυτή συνίστατο σε κοινωφελείς εργασίες οι οποίες, υπό άλλες περιστάσεις, δεν πραγματοποιούνται, δεδομένου ότι οι εργασίες αυτές χρηματοδοτούνται από δημόσιους πόρους και αποσκοπούν στη διευκόλυνση της εντάξεως στον επαγγελματικό βίο περιορισμένου κύκλου προσώπων που δεν ανταγωνίζονται τους εν γένει ζητούντες εργασία. Επομένως, τα πρόσωπα αυτά διαφέρουν από το σύνολο των εργαζομένων και δεν ανήκουν, συνεπώς, στη γενική αγορά εργασίας του οικείου κράτους μέλους.

41 Ομοίως, η Επιτροπή υποστήριξε ότι ένας Τούρκος εργαζόμενος όπως ο Birden δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους, υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, για τον λόγο ότι η διάταξη αυτή προβλέπει δύο χωριστές προϋποθέσεις, δηλαδή το να ανήκει ο εργαζόμενος στη νόμιμη αγορά εργασίας και την άσκηση νόμιμης απασχολήσεως. Όμως, η πρώτη από τις προϋποθέσεις αυτές δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως αφορώσα τη νόμιμη άσκηση μισθωτής δραστηριότητας, διότι άλλως αποτελεί περιττή επανάληψη της δεύτερης· επομένως, μπορεί να νοείται μόνον ως αναφερομένη στην άσκηση συνήθους οικονομικής δραστηριότητας στην αγορά εργασίας, σε αντίθεση προς απασχόληση δημιουργηθείσα τεχνητώς και χρηματοδοτουμένη από το Δημόσιο, όπως είναι αυτή του Birden.

42 Συναφώς πρέπει να υπομνησθεί, πρώτον, ότι ένας Τούρκος διακινούμενος εργαζόμενος, όπως είναι ο προσφεύγων της κύριας δίκης, έχει προσληφθεί νομίμως, καλυπτόμενος από τις απαιτούμενες εθνικές άδειες και για διάστημα δύο ετών αδιαλείπτως, στο πλαίσιο δεσμών εργασιακής σχέσεως που περιελάμβανε την άσκηση πραγματικής και γνήσιας οικονομικής δραστηριότητας στην υπηρεσία ενός και του αυτού εργοδότη και με συνήθη αμοιβή. Συναφώς, η νομική κατάσταση ενός προσώπου όπως ο Birden ουδόλως διαφοροποιείται, επομένως, από εκείνη όλων των διακινουμένων Τούρκων εργαζομένων που απασχολούνται στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής.

43 Δεύτερον, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο συγκεκριμένος σκοπός, στον οποίο απέβλεπε η άσκηση της εν λόγω πραγματικής και ουσιαστικής μισθωτής δραστηριότητας, δεν μπορεί να στερήσει τον εργαζόμενο που πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, από τα δικαιώματα τα οποία του χορηγούνται σταδιακά δυνάμει της διατάξεως αυτής (προπαρατεθείσα απόφαση Günaydin, σκέψη 53).

44 Συνεπώς, ένας εργαζόμενος ευρισκόμενος στην κατάσταση του Birden, στον οποίο είχε προσφερθεί νέα σύμβαση εργασίας από τον εργοδότη του από την 1η Ιανουαρίου 1996, είχε επομένως το δικαίωμα, σύμφωνα με την πρώτη περίπτωση του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, να εξακολουθήσει να εργάζεται στην υπηρεσία του έως ότου αποκτήσει την ευχέρεια, μετά το τρίτο έτος, να αλλάξει εργοδότη στον ίδιο επαγγελματικό κλάδο δυνάμει της δεύτερης περιπτώσεως της διατάξεως αυτής.

45 Εξάλλου, προκειμένου για απασχόληση προσφερθείσα υπό τέτοιους όρους όπως αυτοί της υποθέσεως της κύριας δίκης, οποιαδήποτε άλλη ερμηνεία θα ήταν αντιφατική καθόσον θα κατέληγε να απαγορεύει την παραμονή στην αγορά εργασίας του κράτους μέλους υποδοχής ενός Τούρκου υπηκόου, ως προς τον οποίο, εντούτοις, το κράτος αυτό εφάρμοσε κανονιστική ρύθμιση, σκοπός της οποίας είναι ακριβώς η ένταξη στην αγορά εργασίας των οικείων προσώπων.

46 Επιπλέον, η ίδια αυτή εθνική κανονιστική ρύθμιση προβλέπει ότι, σε μια κατάσταση όπως αυτή του προσφεύγοντος της κύριας δίκης, ο οποίος δεν έτυχε πλέον κοινωνικής πρόνοιας κατά τη διάρκεια της ασκηθείσας δυνάμει του BSHG δραστηριότητας, ο ενδιαφερόμενος δεσμεύεται από τον εργοδότη του με σχέση εργασίας υπό την έννοια του εθνικού δικαίου.

47 Τρίτον, από μια σύγκριση των γλωσσών στις οποίες διατυπώθηκε η απόφαση 1/80 προκύπτει ότι η ολλανδική («die tot de legale arbeidsmarkt van een Lid-Staat behoort» και «legale arbeid»), η δανική («med tilknytning til det lovlige arbejdsmarked i en bestemt medlemsstat» και «lovlig beskæftigelse») και η τουρκική [«(...) bir üye ülkenin yasal isgücü piyasasina nizamlara uygun bir surette (...)» και «yasal calismadan»] απόδοση χρησιμοποιούν κάθε φορά το επίθετο «νόμιμο» για να χαρακτηρίσουν τόσο την αγορά εργασίας του κράτους μέλους όσο και την ασκουμένη εντός αυτού εργασία. Το αγγλικό κείμενο, παρόλον ότι δεν χρησιμοποιεί δύο φορές τον ίδιο όρο («duly registered as belonging to the labour force of a Member State» και «legal employment»), έχει αναμφισβήτητα την ίδια σημασία.

48 Από τα κείμενα αυτά προκύπτει ότι το ευεργέτημα των δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στις τρεις περιπτώσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι ο εργαζόμενος τήρησε τη νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής που διέπει την είσοδο στο έδαφός του και την άσκηση εργασίας.

49 Αναμφίβολα, ένας Τούρκος διακινούμενος εργαζόμενος όπως ο Birden πληροί την προϋπόθεση αυτή, εφόσον δεν αμφισβητείται ότι εισήλθε νομίμως στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους και ότι εκεί είχε απασχόληση οργανωμένη και χρηματοδοτουμένη από δημόσιες αρχές του κράτους αυτού.

50 Το γαλλικό («appartenant au marché régulier de l'emploi d'un État membre» και «emploi régulier») και το ιταλικό κείμενο («inserito nel regolare mercato del lavoro di uno Stato membro» και «regolare impiego») χρησιμοποιούν δύο φορές τη λέξη «régulier». Τέλος, το γερμανικό κείμενο («der dem regulären Arbeitsmarkt eines Mitgliedstaats angehört» και «ordnungsgemässer Beschäftigung») είναι ολιγότερο σαφές, καθόσον χρησιμοποιεί δύο διαφορετικές εκφράσεις, από τις οποίες η πρώτη ισοδυναμεί με το «régulier» και η δεύτερη πλησιάζει περισσότερο προς το «νόμιμο». Πάντως, οι αποδόσεις αυτές μπορούν προφανώς να τύχουν ερμηνείας συμβατής προς εκείνη που απορρέει από τα κείμενα των άλλων γλωσσών, δεδομένου ότι ο όρος «régulier» μπορεί αναμφίβολα να νοείται, ενόψει ενιαίας εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, ως συνώνυμο του «νομίμου» (légal).

51 Συνεπώς, η έννοια «marché régulier de l'emploi» πρέπει να θεωρείται ότι δηλώνει το σύνολο των εργαζομένων που συμμορφώθηκαν προς τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις του οικείου κράτους και έχουν επομένως το δικαίωμα να ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα στο έδαφός του. Αντιθέτως, αντίθετα προς τα υποστηριχθέντα από τη Γερμανική Κυβέρνηση και την Επιτροπή, η έννοια αυτή δεν μπορεί να ερμηνεύεται ως αφορώσα τη γενική αγορά εργασίας, σε αντίθεση προς μια ειδική αγορά με κοινωνικό σκοπό και υποστηριζομένη από τις δημόσιες αρχές.

52 Εξάλλου, η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται από τον σκοπό της αποφάσεως 1/80 που αποβλέπει, σύμφωνα με την τρίτη αιτιολογική της σκέψη, στη βελτίωση, στον κοινωνικό τομέα, του καθεστώτος που προβλέπεται για τους εργαζομένους και τα μέλη της οικογενείας τους σε σχέση με το καθεστώς που θεσπίστηκε με την απόφαση 2/76, την οποία έλαβε στις 20 Δεκεμβρίου 1976 το Συμβούλιο Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας. Οι διατάξεις του κεφαλαίου ΙΙ, τμήμα 1, της αποφάσεως 1/80, του οποίου μέρος αποτελεί το άρθρο 6, αποτελούν έτσι ένα επιπλέον βήμα προς την πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων κατά το πνεύμα των άρθρων 48, 49 και 50 της Συνθήκης (βλ. τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Bozkurt, σκέψεις 14, 19 και 20, Tetik, σκέψη 20, Günaydin, σκέψεις 20 και 21, και Ertanir, σκέψεις 20 και 21).

53 Λαμβάνοντας υπόψη τον σκοπό αυτόν, καθώς και το ότι η απόφαση 2/76 περιείχε μόνον την έννοια της νόμιμης απασχολήσεως, η έννοια του να ανήκει ένας εργαζόμενος στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους, η οποία

αναγράφεται στην απόφαση 1/80 δίπλα σ' αυτήν της νόμιμης απασχολήσεως, δεν μπορεί να νοείται ως δυναμένη να περιορίσει περισσότερο τα δικαιώματα που οι εργαζόμενοι αντλούν από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, για τον λόγο ότι αυτή επιβάλλει μια επιπλέον προϋπόθεση, διαφορετική από εκείνη της ασκήσεως εκ μέρους του ενδιαφερομένου νόμιμης απασχολήσεως ορισμένης διάρκειας. Αντιθέτως, η νεοεισαχθείσα αυτή έννοια συνιστά μόνο μια απλή διευκρίνιση της ιδίας φύσεως προϋποθέσεως που περιλαμβάνεται ήδη στην απόφαση 2/76.

54 Συνεπώς, ένας Τούρκος εργαζόμενος, όπως ο Birden, πρέπει να θεωρείται ότι ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80.

Επί της εννοίας της νόμιμης απασχολήσεως

55 Τέλος, όσον αφορά το ερώτημα αν ένας τέτοιος εργαζόμενος κατείχε στο κράτος μέλος υποδοχής νόμιμη θέση απασχολήσεως, υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, επιβάλλεται να υπομνησθεί ακόμη η πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (προπαρατεθείσες αποφάσεις Sevince, σκέψη 30, Bozkurt, σκέψη 26, και απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1992, C-237/91, Kus, Συλλογή 1992, σ. I-6781, σκέψεις 12 και 22), σύμφωνα με την οποία ο νόμιμος χαρακτήρας της απασχολήσεως προϋποθέτει μια σταθερή και όχι πρόσκαιρη κατάσταση στην αγορά εργασίας κράτους μέλους και συνεπάγεται, προς τούτο, την ύπαρξη μη αμφισβητουμένου δικαιώματος διαμονής.

56 Έτσι, με την προπαρατεθείσα απόφαση Sevince, σκέψη 31, το Δικαστήριο έκρινε ότι ένας Τούρκος εργαζόμενος δεν βρισκόταν σε σταθερή και όχι πρόσκαιρη κατάσταση στην αγορά εργασίας κράτους μέλους κατά τη διάρκεια της περιόδου κατά την οποία ίσχυε υπέρ αυτού το ανασταλτικό αποτέλεσμα που συνεπάγεται η προσφυγή που είχε ασκήσει κατά της αποφάσεως περί αρνήσεως χορηγήσεως του δικαιώματος διαμονής και κατά την οποία του επετράπη προσωρινώς, μέχρι πέρατος της σχετικής δίκης, να διαμένει στο εν λόγω κράτος μέλος και να εργάζεται εκεί.

57 Ομοίως, με την προπαρατεθείσα απόφαση Kus, σκέψη 13, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι δεν πληροί κατά μείζονα λόγο αυτή την προϋπόθεση σταθερότητας ο εργαζόμενος στον οποίο αναγνωρίστηκε δικαίωμα διαμονής μόνο δυνάμει του αποτελέσματος εθνικής ρυθμίσεως η οποία του επέτρεψε να διαμένει στη χώρα υποδοχής κατά τη διάρκεια της διαδικασίας χορηγήσεως άδειας διαμονής, για τον λόγο ότι ο ενδιαφερόμενος δεν είχε αποκτήσει τα δικαιώματα διαμονής και εργασίας στη χώρα αυτή παρά μόνο προσωρινώς, εν αναμονή οριστικής αποφάσεως επί του δικαιώματός του διαμονής.

58 Το Δικαστήριο, πράγματι, έκρινε ότι δεν ήταν δυνατόν να θεωρηθούν νόμιμες, υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, οι συμπληρωθείσες από τον ενδιαφερόμενο περίοδοι απασχολήσεως ενόσω δεν έχει αποδειχθεί οριστικά ότι, κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου, ο ενδιαφερόμενος είχε νομίμως το δικαίωμα διαμονής, ειδάλλως η δικαστική απόφαση που του αρνείται οριστικά το δικαίωμα αυτό θα καθίστατο κενή περιεχομένου και θα μπορούσε ο ενδιαφερόμενος να αποκτήσει τα δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, κατά τη διάρκεια περιόδου κατά την οποία δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις αυτές (προπαρατεθείσα απόφαση Kus, σκέψη 16).

59 Τέλος, με την απόφαση της 5ης Ιουνίου 1997, C-285/95, Kol (Συλλογή 1997, σ. I-3069, σκέψη 27), το Δικαστήριο έκρινε ότι οι περίοδοι εργασίας που συμπλήρωσε ο Τούρκος υπήκοος υπό την κάλυψη αδείας διαμονής την οποία έλαβε μόνον κατόπιν απάτης του ενδιαφερομένου, που είχε ως αποτέλεσμα την καταδίκη του, δεν στηρίζονται σε σταθερή κατάσταση, αλλά πρέπει να θεωρηθεί ότι εμφανίζουν το στοιχείο του προσκαίρου λόγω του ότι, κατά τις περιόδους αυτές, ο ενδιαφερόμενος δεν είχε νομίμως δικαίωμα διαμονής.

60 Αντιθέτως, σε μια περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το δικαίωμα διαμονής του Τούρκου εργαζομένου εντός του κράτους μέλους υποδοχής ουδόλως αμφισβητήθηκε και ότι ο ενδιαφερόμενος δεν βρισκόταν σε προσωρινή κατάσταση, δυναμένη να αμφισβητηθεί ανά πάσα στιγμή, εφόσον, τον Ιανουάριο 1992, είχε λάβει στη Γερμανία άδεια διαμονής έως τις 29 Ιουνίου 1995 καθώς και άδεια εργασίας χωρίς κανένα χρονικό περιορισμό ή άλλον όρο, είχε δε ασκήσει νομίμως εντός του κράτους αυτού, αδιαλεί-

πτως από την 1η Ιανουαρίου 1994 έως τις 31 Δεκεμβρίου 1995 στον ίδιο εργοδότη, πραγματική και γνήσια μισθωτή δραστηριότητα, οπότε η νομική του κατάσταση ήταν εξασφαλισμένη καθόλη την περίοδο αυτή.

61 Συνεπώς, ένας τέτοιος εργαζόμενος πρέπει να θεωρείται ότι κατείχε στο οικείο κράτος μέλος νόμιμη θέση απασχολήσεως υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, οπότε, εφόσον πληροί όλες τις σχετικές προϋποθέσεις, μπορεί να επικαλείται τα παρεχόμενα από τη διάταξη αυτή δικαιώματα.

62 Συναφώς, πρέπει να τονισθεί ότι, κατά τη λήξη της συμβάσεως εργασίας του στις 31 Δεκεμβρίου 1995, δεν αμφισβητήθηκε ότι ο ενδιαφερόμενος είχε συνάψει με τον ίδιο εργοδότη νέα σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου από την 1η Ιανουαρίου 1996. Επομένως, είχε απασχόληση στον ίδιο εργοδότη, υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, πρώτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80, η σύμβαση δε αυτή δεν μπόρεσε να εκτελεσθεί για τον λόγο και μόνον ότι ο Birden δεν είχε λάβει παράταση της ισχύος της αδείας του διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής.

63 Η προεκτεθείσα ερμηνεία δεν μπορεί να επηρεασθεί από το γεγονός ότι οι δύο συμβάσεις εργασίας του Birden, το 1994 και το 1995, ήταν ορισμένου χρόνου κατ' εφαρμογήν της εθνικής ρυθμίσεως.

64 Πράγματι, αν ο προσωρινός χαρακτήρας που επιβάλλεται με τον τρόπο αυτό στη σχέση εργασίας αρκούσε για να αμφισβητηθεί η νομιμότητα της θέσεως απασχολήσεως που ο ενδιαφερόμενος νομίμως κατέχει, τα κράτη μέλη θα είχαν τη δυνατότητα να στερούν αναρμόστως τους Τούρκους διακινουμένους εργαζομένους, στους οποίους επέτρεψαν να εισέλθουν στο έδαφός τους και οι οποίοι άσκησαν εκεί νόμιμη οικονομική δραστηριότητα αδιαλείπτως για ένα τουλάχιστον έτος, από το ευεργέτημα των δικαιωμάτων που αυτοί μπορούν να απαιτούν απευθείας δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 (βλ. σκέψεις 37 έως 39 της παρούσας αποφάσεως).

65 Ομοίως, το γεγονός ότι η άδεια διαμονής χορηγήθηκε στον Birden για ορισμένο χρονικό διάστημα είναι εντελώς αλυσιτελές εφόσον, κατά πάγια νομολογία, τα παρεχόμενα από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 στους Τούρκους εργαζομένους δικαιώματα αναγνωρίζονται από την εν λόγω διάταξη υπέρ των δικαιούχων ανεξαρτήτως της εκ μέρους των αρμοδίων αρχών χορηγήσεως ειδικού διοικητικού εγγράφου, όπως είναι η άδεια εργασίας ή η άδεια διαμονής (βλ., υπό την έννοια αυτή, τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Bozkurt, σκέψεις 29 και 30, Günaydin, σκέψη 49, και Ertanir, σκέψη 55).

66 Επιπλέον, το γεγονός ότι, σε μια περίπτωση όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, οι άδειες εργασίας και διαμονής χορηγήθηκαν στον εργαζόμενο μόνο μετά τον γάμο του με Γερμανίδα υπήκοο δεν μπορεί να επηρεάσει την ερμηνεία αυτή, παρ' όλον ότι ο γάμος αυτός λύθηκε στη συνέχεια.

67 Πράγματι, σύμφωνα με πάγια νομολογία, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 δεν εξαρτά την αναγνώριση των δικαιωμάτων που χορηγεί στους Τούρκους εργαζομένους από καμία προϋπόθεση αναγόμενη στους λόγους για τους οποίους είχε αρχικώς χορηγηθεί άδεια εισόδου, εργασίας και διαμονής (προαναφερθείσες αποφάσεις Kus, σκέψεις 21 έως 23, Günaydin, σκέψη 52, και, κατ' αναλογία, απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-355/93, Eroglu, Συλλογή 1994, σ. I-5113, σκέψη 22).

68 Συνεπώς, ένας Τούρκος εργαζόμενος, όπως ο Birden, πρέπει να θεωρείται ότι κατείχε στο κράτος μέλος υποδοχής νόμιμη θέση απασχολήσεως, υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80.

69 Ενόψει όλων των προεκτεθέντων, στο ερώτημα που υπέβαλε το Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 έχει την εξής έννοια:

Τούρκος υπήκοος, ο οποίος άσκησε νομίμως εντός κράτους μέλους αδιαλείπτως, πέραν του έτους στην υπηρεσία ενός και του αυτού εργοδότη και υπό την κάλυψη αδείας εργασίας που δεν περιείχε κανέναν όρον, πραγματική και γνήσια οικονομική δραστηριότητα για την οποία έλαβε συνήθη αμοιβή, είναι εργαζόμενος που ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας του κράτους μέλους αυτού και κατέχει εκεί νόμιμη θέση απασχολήσεως υπό την έννοια της διατάξεως αυτής.

Καθόσον κατέχει θέση απασχολήσεως στον ίδιο εργοδότη, αυτός ο Τούρκος υπήκοος μπορεί, επομένως, να αξιώσει την ανανέωση της άδειας διαμονής του στο κράτος μέλος υποδοχής, ακόμη και αν, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους αυτού, η δραστηριότητα που ασκούσε εκεί επιφυλασσόταν σε περιορισμένη ομάδα προσώπων, προοριζόταν για τη διευκόλυνση της εντάξεως του δικαιούχου στον επαγγελματικό βίο, η δε χρηματοδότησή της γινόταν από δημοσίους πόρους.

Επί των δικαστικών εξόδων

70 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική, η Ελληνική και η Γαλλική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 9ης Δεκεμβρίου 1996 το Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen, αποφαίνεται:

Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, για την προώθηση της συνδέσεως, η οποία θεσπίστηκε από το Συμβούλιο Συνδέσεως που συστάθηκε με τη Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, έχει την εξής έννοια:

Τούρκος υπήκοος, ο οποίος άσκησε νομίμως εντός κράτους μέλους αδιαλείπτως, πέραν του έτους στην υπηρεσία ενός και του αυτού εργοδότη και υπό την κάλυψη αδείας εργασίας που δεν περιείχε κανέναν όρον, πραγματική και γνήσια οικονομική δραστηριότητα για την οποία έλαβε συνήθη αμοιβή, είναι εργαζόμενος που ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας του κράτους μέλους αυτού και κατέχει εκεί νόμιμη θέση απασχολήσεως υπό την έννοια της διατάξεως αυτής.

Καθόσον κατέχει θέση απασχολήσεως στον ίδιο εργοδότη, αυτός ο Τούρκος υπήκοος μπορεί, επομένως, να αξιώσει την ανανέωση της άδειας διαμονής του στο κράτος μέλος υποδοχής, ακόμη και αν, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους αυτού, η δραστηριότητα που ασκούσε εκεί επιφυλασσόταν σε περιορισμένη ομάδα προσώπων, προοριζόταν για τη διευκόλυνση της εντάξεως του δικαιούχου στον επαγγελματικό βίο, η δε χρηματοδότησή της γινόταν από δημοσίους πόρους.

Kapteyn Mancini

Murray Ragnemalm Schintgen

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 26 Νοεμβρίου 1998.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

P. J. G. Kapteyn